

RIDIKULOZNO VAŠI! UMJETNOST, NEZGRAPNOST I ENTUZIJAZAM, NEUE GALERIE / HALLE FÜR KUNST, GRAZ, 13. LISTOPADA 2023–25. VELJAČE 2024.

B-produkcija, bad painting itd.

Kraj 2023. i početak nove godine u Grazu obilježila je izložba *Ridiculously Yours!* (u prijevodu *Ridikulozno vaši!*). Postavljena je u dvama izložbenim prostorima – Neue Galerie i Halle für Kunst – i trajat će više od četiri mjeseca. Dva kustosa odgovorna za izložbu o namjernom šlamperaju u području likovne i medijske prakse od početka prošloga stoljeća do danas su Cristina Ricupero i Jörg Heiser

Piše Željko Kipke

U obrazloženju izbora stotinjak suvremenih ili pak avangardnih autora kustosi izložbe pozivaju se na B-kinoprodukciju, ili filmski *trash* po uzoru na ostvarenja Eda Wooda, „najgoreg redatelja svih vremena“. No referentno je područje šire te obuhvaća pitanje dobra i loša ukusa, ironiju, burlesku, stava sam-svoj-majstor, idiotizam, autsajdere u umjetnosti i pojedince koji sa zanosom igraju na kartu nezgrapnosti. Ambiciozna izložba po broju sudionika iz bliže i dalje umjetničke prošlosti podsjeća nas da su nadrealistički apsurd i punk-kultura kreativni izvor „loša ukusa“ i u aktualnoj postsuvremenoj umjetnosti. Izložba je, također, pokazatelj kako je obnovljeni interes za slikarstvo osamdesetih uglavnom bila posljedica punk-pokreta. Službena kritika u Hrvatskoj uopće nije uvažila tu kariku, pogotovo ne u datom trenutku niti su se slična tumačenja pojavila naknadno. (Čini se kako domaćoj kritici treba vremena da bi preuzela opće razumljiv slijed zbivanja koja su prethodila vremenu „lošeg slikarstva“.) Loš slikarski ukus u Grazu brani dvoje po broju radova zastupljenija autora – austrijskoj publici dobro poznat ikonoklast Martin Kippenberger i Amerikanka Nina Childress. Premda je dvoje kustosa izložbu podijelilo u sedam etapa, dva se spomenuta imena provlače kroz gotovo sve dvorane, počevši od sekcije *Modernog muzeja* pa do završne *Post-nadrealizam / post-internet*. Preostalih pet uključuje dada-shizmu, konceptualnu i minimalnu umjetnost, B-filmsku produkciju, *camp*-strategiju te model lunaparka po uzoru na najjužniji Coney Island s početka 20. stoljeća.

Obračun sa „svetim prostorom“ slike

Za potrebe izložbe i njezina lajtmotiva – *trash* ili B-produkcije – rekonstruiran je ugođaj Studija 28, pariške kinodvorane u kojoj su prikazivana rana avangardna ostvarenja i koju su posjećivala viđenija imena nadrealizma, Jean Cocteau, Salvador Dali, Luis Buñuel... (Projekcija Buñuelova *Zlatnog doba* u prosincu 1930. izazvala je burnu reakciju prisutnih, tom je prigodom opljačkan inventar dvorane pa je kino sljedeće dvije godine bilo zatvoreno. Doduše, španjolski redatelj nije uvršten na izložbu u Grazu, iako se čini da je prije nešto više od desetljeća njegov filmski metar bio iritantan publici, primjer lošeg ukusa na velikom platnu.)

Paul McCarthy nezaobilazni je autor kada je riječ o sprdnji s popularnom kulturom

Jeremy Deller, *Welcome to the Shitshow*, 2019, na ulazu u izložbu u Neue Galerie

Plakati B-filmova u Neue Galerie

Sekcija *Coney Island* u Halle für Kunst

u rasponu od Disneyjevih parkova do kulinarskih TV-emisija. Dominantna figura Zapadne obale svojedobno je izvela video-performans pod naslovom *Slikar* (1995) u kojem igra klauna te se bezobzirno obračunava sa „svetim“ prostorom slikara i njegove prakse. Kratki citati iz tog filma vrte se u nedogled, na sedam TV-monitora u Neue Galerie. I za dobro upućena posjetitelja spomenuti je aranžman zamka jer instalaciju potpisuje američka umjetnica Elaine Sturtevant. Ona je vrlo rano, šezdesetih i sedamdesetih, prisvajala tuđe radove čim bi izašla u optjecaj, s posebnim pikom na Warhola i Duchampa. Kao da je vlastitom praksom utvrđivala situacionističko gradivo šezdesetih – tezu o plagijatu kao idealnoj formuli kontraliberalnog tržišta. Zbog negativne recepcije sličnih postupaka žena je na desetak godina prekinula karijeru, tvrdeći da valja pričekati vrijeme koje će razumnije vrednovati njezinu gestu. I doista, nekoliko godina prije njezine smrti (u svibnju 2014) zaredale su se izložbe u europskim prijestolnicama umjetnosti, Hamburgu, Parizu, Stockholmu, Zürichu, Londonu... Kritika će napokon konstatirati kako njezini postupci nisu puko prisvajanje tuđe umjetnosti, nego „ustrajna ponavljanja iskustva u postinternetsko doba“.

Na izvoru *readymade*-kulture

Sturtevant je, poput svog „uzora“ (McCarthyja) potkopavala mit o uzvišenom prostoru umjetnosti. Rušila je standarde o originalnosti i repetitijom tuđih artefakata kidala karike moderne umjetnosti, odnosno linearnost koju protežiraju zbirke viđenijih muzeja na Zapadu. U istoj prostoriji gdje je Elaine Sturtevant secirala McCarthyjev video postavljeni su i njegovi crteži, šlampavi, karikaturni, pornografskog sadržaja, u

mjeri krokija. Šturi prikazi ljudskih izlučevina na njima aktivne su supstance društvenog skandala, baš kao što su to u video-performansima u kojima se ruga kuhanju na TV-mrežama, američkom slikarstvu ili figuri Djeda Božićnjaka. U Halle für Kunst u sekciji postnadrealizma i postinterneta izložena su njegova dva tvora, na umjetnim panjevima, po Disney-špranci, stojeći na stražnjim nogama i pokazujući muška spolovila.

U sekciji posvećenoj dada-pokretu prikazuju se fragmenti avangardnog filma *Entr'acte*. Suradnjom Francisa Picabije i Renéa Claira 1924. nastao je kratki eksperiment u kojem viđeniji umjetnici dade i nadrealizma slijede mrtvačka kola, poskakujući. S druge strane projekcije na fotografiji poskakuje Elsa von Freytag-Loringhoven, šepureći se nalik egzotičnoj ptici. Žena je izbrisana iz povijesti *readymadea* premda najnovija istraživanja pokazuju da je ona autorica napoko okrenuta pisoara, dok je njezin prijatelj Marcel Duchamp sve zasluge za taj postupak preuzeo na sebe. Kako slučaj ne bi bio zatvoren filmom i fotografijom, nasuprot baruničinu liku izvješena je druga fotografija „pjenom okupana Duchampova lica nalik vragu“ koje je svojedobno krasilo kasino-obveznicu Monte Carla. Ipak, fotografija nije ona Mana Raya s originalnih obveznica iz 1924. nego umjetnice Sturtevant, 42 godine poslije. Više je od pukog slučaja to što se brojevima obrnut vremenski razmak umiješao u postav Neue Galerie. Bez obzira na namjeru priređivača ta je soba intrigantniji dio izložbe, pogotovo ako se uvaži kockarski duh francuskog umjetnika i ponašanje dviju žena koje se nisu poznavale, ali je svaka na svoj način oponašala tuđa iskustva. Njemica je otvorila put u široku primjenu neumjetničkih objekata, Amerikanka je pak

readymade-mjeru fokusirala na proizvode svojih kolega.

Fokus na ironiju i sarkazam

Kustos iz Berlina i kustosica s pariškom adresom naglašavaju kako je loš ukus ili *trash*-proizvodnja tek jedan oblik njihova fokusa na više od jednog stoljeća paralelnih zbivanja u umjetnosti. Fokusirani na modele poruge s akademizmom svih fela, uključujući i socijalni aktivizam u galerijama, oni navode kako ih zanimaju strategije koje pomiču granice, ne samo dobra ukusa nego i humora koji teško može proći među konzumentima površnih šala. „Niski humor“, kako ga je običavala zvati Gertrude Stein, možda je prava mjera za većinu izloženog materijala. Dobar su primjer platna Švicarca Fabiana Martija na kojima je uz pomoć umjetne inteligencije naslikao susret hobotnice i pudla u maniri Picabije, De Chirica ili Pierrea Klossovskog. U istoj etapi postnadrealizma i postinterneta vrti se video *The Dust Channel* Roeea Rosena realiziran za Documentu 14. U njemu hebrejski umjetnik montira videomusaku od opere s ruskim libretom, glazbenicima, imućnim parom i usisivačem (Dyson DC07) u seksualnom trojstvu te ih garnira britkom analizom izbjegličkog kampa Holot, usred izraelske pustinje u kojem rijetki stječu azil. Među pratećim esejima u katalogu poticajan je *Idiotizam: uvod* francuskog esejista Jean-Yvesa Jouannaisa u kojem spominje Allphonsea Allaisa, opskurnog šaljivca s brojnim talentima. Izdao je, između ostalog, album prvoaprilskih šala 1887. sa serijom monokromija ukrašenih viticama, slično dijalozima u nijemim filmovima, znatno prije povijesno registriranih monokromija. Naziv podno crne površine *Tučnjava crnaca u podrumu, noću* ili bijele *Prva pričest anemičnih djevojaka u snijegu* slikovito govori kako je neslana šala u arheološkom smislu prethodila avangardnim eksperimentima. Album je začinio s devet listova glazbene partiture za pogrebni marš u počast gluhom čovjeku, skladavši muzičku tišinu znatno prije Johna Cagea. (Album nije uvršten na izložbu, tek je štura Allaisova biografija stavljena u fusnotu jednog eseja u katalogu.)

Fokus na sarkazam, ironiju, neslane šale ili opskurni humor nije za svačiji ukus. Ipak, izložba u Grazu potiče na drukčije čitanje provokacija u suvremenoj praksi. Prigoda je to za upoznavanje s više ili manje opskurnim likovima iz bliže i dalje povijesti, imenima koja su dugo čekala na potvrdu u javnosti. Prije svega, to vrijedi za Elaine Sturtevant i Elsu von Freytag-Loringhoven. Neka druga imena još čekaju, s obzirom da se i na izložbi u Grazu ispravljaju povijesne nepravde.